OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Hallinto- ja ohjausosasto
Niina Puolusmäki, budjettineuvos

30.9.2025

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Oikeusministeriön lausunto valtioneuvoston selonteosta sisäisestä turvallisuudesta (VNS 6/2025 vp.)

- **Teema: Selonteon linjaukset ja niiden vaatima rahoitus, toteutuminen vuoden 2026 talousarvioehdotuksen mukaisella rahoituksella**

Sisäisen turvallisuuden selonteko määrittää yhdessä eduskunnan siitä antaman mietinnön kanssa Suomen sisäisen turvallisuuden politiikkaa koskevat keskeiset linjaukset tuleville vuosille. Selonteon toimenpiteissä ja linjauksissa todetaan tarve varmistaa sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten, rikosoikeudenhoidon ketjuun kuuluvien oikeushallinnon viranomaisten sekä tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytykset ja turvataan niiden rahoituspohja julkisen talouden tilanne huomioiden. Linjaukset sisältävät myös poliisin suorituskyvyn kehittämisen ja tavoitteen operatiivisen henkilöstön määrän lisäämiseen kahden seuraavan hallituskauden aikana yhteensä 10 prosentilla, vähintään 8 800 htv:n tasolle.

Sisäministeriön hallinnonalan toimijoiden, kuten poliisin ja maahanmuuttoviraston resurssointi ja toiminnan tehokkuus vaikuttavat aina oikeudenhoidon toimijoiden (oikeusapu, syyttäjä, tuomioistuimet, vankilat, yhdyskuntaseuraamustoimistot, ulosotto ja oikeusrekisterikeskus) tilanteeseen. Toimivat ja sujuvat prosessit yli sisäministeriön ja oikeusministeriön pääluokkien vaativat toimijoiden oikeasuhtaista resurssointia, ketjumaisten toimijoiden riippuvuussuhteet huomioivaa kehittämistä ja toimintatapojen tarkastelua. Luottamus oikeudenhoitoon ja oikeusvaltion toimijoihin on tärkeää. Oikeudenhoidon resurssien riittävyys on keskeinen osa oikeusvaltion toimintaedellytyksiä ja kansalaisten oikeusturvan toteutumista.

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 2026 määrärahoja noin 1,2 miljardia euroa. Hallinnonalan määrärahataso on mitoitukseltaan noin 37 miljoonaa euroa suurempi kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon. Vuoden 2026 budjetissa oikeusministeriön hallinnonalan virastotalouden toimintamenoja on noin miljardi euroa (1,029 milj. euroa), mikä vastaa 83 prosentin osuutta pääluokan määrärahoista. Toimintamenomäärärahoista tuomioistuimien osuus on 37 % (n. 380 milj. euroa), Rikosseuraamuslaitos 30 % (310 milj. euroa), Oikeuspalveluviraston 10 % (n. 100 milj. euroa), ulosoton 11 % (115 milj. euroa) ja syyttäjien 6 % (n. vajaa 70 milj. euroa).

.
Valtioneuvoston selonteossa (VNS 13/2022 vp) oikeudenhoidosta käsiteltiin laajasti oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä, kehittämismahdollisuuksia ja tavoitteita. Selonteossa todettu nykyisten tehtävien rahoitusvaje, jonka korjaamiseen on osoitettu valtion talouden kehyksissä pysyvää rahoitusta (75 milj. euroa). Vuonna 2026 talousarvioesitykseen sisältyy korkeampi 80 milj. euron **selontekorahoitus**, joka sisältää myös ruuhkanpurkurahoitusta. Vuoden 2022 oikeudenhoidon selonteon määrärahatarpeissa ja tavoiteasetannassa ei ole huomioitu poliisin oikeudenhoidon selonteon antamisen jälkeen saamia lisäresursseja ja niiden heijastevaikutuksia oikeudenhoidon toimijoille.

Oikeusministeriön pääluokkaan on kohdennettu valtion säästöihin nähden pienempi säästövelvoite, sillä hallitus haluaa huolehtia Suomen ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta sekä oikeudenhoidon toimintakyvystä. Valtion yhteensä 10 miljardin euron sopeutustarpeeseen on kuitenkin tarpeen osallistua myös oikeushallinnossa. Talousarvioesitys sisältää oikeusministeriön pääluokkaan leikkauksia yhteensä noin 30,2 milj. euroa, joista virastojen **toimintamenosäästöä** on 23,8 milj. euroa kattaen tuoreimman kesäkuussa 2025 talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaaman 12,9 milj. euron tuottavuussäästön ja aiemman tuottavuusohjelman mukaisen 10,9 milj. euron säästön.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi helmikuussa 2024, että uusien EU:sta tulevien ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista. Pohjautuen talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksiin helmikuussa 2024, uusiin lainsäädännön toimeenpanotehtäviin ei pääsääntöisesti kohdisteta lisäresursseja, mikä kiristää virastotalouden liikkumavaraa ja lisää säästöjen ohella tarvetta tehostaa tehtävien hoitoa tai luopua tehtävistä.

Vuoden 2026 talousarvioesitys ei sisällä resurssointia sisäisen turvallisuuden selonteon osalta. Hallitusohjelman mukaan rikosprosessiketjun rahoitusta tarkastellaan kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei synny. Poliisin toiminnan tehostaminen jo saadun aikaisempien lisärahoituksen myötä ja sisäisen turvallisuuden selonteossa esitetty poliisien vahvuuden edelleen kasvattaminen tulee vaikuttamaan oikeudenhoidon toimijoihin. Poliisin toimien tehostuessa asioita saapuu syyttäjälle syyteharkintaan huomattavasti aiempaa enemmän, mikä heijastuu koko oikeudenhoidon toimintaketjuun. Poliisin rikostorjuntaan käyttämää euroa kohden on arvioitu aiheutuvan oikeusministeriön hallinnonalalle kustannuksia keskimäärin 1,36 euroa.

Huomioimatta poliisin saamaa lisärahoitusta, **kokonaisuudessaan vuonna 2026 oikeudenhoidon lisärahoitus pitää oikeudenhoidon toimintakykyisenä,** vaikka säästöt ja uusien tehtävien hoito ilman lisäresursseja kiristävät virastotalouden pelivaraa. Erityisen tärkeää on vuonna 2026 saada ruuhkia purettua lisärahoituksen turvin. Säästöjen toimeenpano vaatii virastotaloudelta kokonaisvaltaista kehittämistä. Oikeudenhoidon ketjumainen, toimijoiden väliset riippuvuussuhteet huomioiva kehittäminen vaatii kokonaisvaltaista tuottavuuden ja toimintatapojen tarkastelua. Prosessien sujuvoittaminen parantaa tuottavuuden lisäksi myös oikeudenhoidon palvelukykyä ja toiminnan laatua. On myös huolehdittava tietojärjestelmäkehityksestä, jotta laajojen asioiden käsittely on jatkossa teknisesti mahdollista. Lisäksi on tärkeää kehittää tiedonvaihtoa ja yhteistyötä eri viranomaisten välillä sekä kansainvälisesti.

Vankimäärän kasvu

Kokonaisuudessaan oikeudenhoito on toimintakykyinen, mutta haasteita resurssien riittävyydestä kohdistuu mm. Rikosseuraamuslaitokseen vankimäärän kasvusta johtuen.

Vankimäärä kasvaa edelleen. Vankimäärä on noussut viime vuosina voimakkaasti ja osin ennakoimattomasti. Vankimäärän ennakoidaan kasvavan lähivuosina noin 200 vangilla, vaikka lainsäädäntöön ei tehtäisi uusia vankimäärää lisääviä kiristyksiä. Hallitusohjelman mukaiset rangaistusten kiristämiset lisäävät vankimäärää edelleen. Vankilat ovat tällä hetkellä yliasutettuja. Vankiluku oli 29.9.2025 3559 vankia ja vankiloiden käyttöaste oli kyseisenä ajankohtana 109,2 %;

suljettujen vankiloiden 111,1 % ja avovankiloiden 98 %. Vankiloiden käyttöaste ei saisi ylittää 90 prosenttia vankilaturvallisuuden takaamiseksi.

Vuoteen 2026 mennessä valmistuvat Oulun, Vaalan ja Vantaan vankiloiden suljetut 200 lisävankipaikkaa helpottavat tilannetta, mutta nämä vankipaikat tarvitaan ensisijaisesti aiemmin tehtyjen lainsäädännön uudistusten, mm. seksuaalirikos- ja tutkintavankeuslainsäädäntöön, aiheuttamiin vankimäärän lisäyksiin ja nykyisen yliasutuksen purkamiseen. Rangaistusten kiristämisistä aiheutuvaan vankimäärän kasvuun vastataan rakentamalla Turun vankilaan noin 140 vankipaikan lisärakennus, jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2027. Sitä ennen lisävankipaikkatarpeeseen vastataan Helsingin ja Kylmäkosken vankiloiden yhteyteen sijoitettavilla moduuliselliosastoilla, joilla saadaan 120–150 lisävankipaikkaa sekä siirtämällä siirtokelpoinen selliosasto Pelsosta Hämeenlinnan vankilan yhteyteen. Näiden vankipaikkojen on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2026.

Vankimäärän noususta aiheutuu merkittävä menojen kasvu erityisesti henkilöstötarpeen kasvusta, toimitilamenojen noususta sekä vankien perushuollosta ja vanginkuljetuksista johtuen. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026–2029 osoitettiin lisärahoitus hallitusohjelman mukaisten rangaistusten kiristysten edellyttämien vankipaikkojen lisäämiseen. Lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle on viime vuosina osoitettu lisämäärärahaa mm. vankilaturvallisuuden parantamiseen, seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisesta aiheutuvaan vankimäärän kasvuun ja rikosseuraamusalan tutkintokoulutuksen opiskelijamäärien nostamiseen.

Henkilöstön saatavuuteen ja riittävään henkilötyövuosiresursointiin tulee kiinnittää huomiota. Osaavan henkilöstön riittävä määrä suhteessa vankien määrään, laitosrakenteeseen ja toimintaan tulee olla tasapainossa siten, että vankilaturvallisuus voidaan varmistaa. Lisäksi resursseja tulee ohjata vankien päihde- ja mielenterveyskuntoukseen. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat vankien keskuudessa erittäin yleisiä ja kuntoutuksella voidaan edistää vankien vapautumisen jälkeistä integroitumista yhteiskuntaan, mikä osaltaan vähentää myös uusintarikollisuuden riskiä. Erityisryhmien, kuten sekä nuorten ja alaikäisten että katujengiläisten, vankipaikkasijoittamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä tulee huolehtia. Erityisryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon mm. vankiloiden tila-, toiminta- ja turvallisuusratkaisuissa.

Muut määrärahaliitännäiset huomiot selonteosta

Selonteossa on tunnistettu toimenpiteitä **maahanmuuttoon** liittyen sekä EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen (nk. pakti) täytäntöönpanon vaikutuksia Maahanmuuttovirastossa. Pakti tulee vaikuttamaan Maahanmuuttoviraston ohella paljon myös tuomioistuimiin ja oikeusapuun oikeusministeriön hallinnonalalla. EU-sääntelyn voimaantullessa jäsenvaltioilla on oltava oikeudellinen ja operatiivinen valmius uuden lainsäädännön soveltamiseen, pääosin vuoden 2026 puoliväliin mennessä. Toimeenpano vaatii mm. Oikeuspalveluvirastolle julkisen oikeusavun päivystyksen järjestämistä, jota yksilöllisen avun aiempaa merkittävästi nopeampi järjestämisen tarve edellyttää sekä hallintotuomioistuinten resurssointia vastaamaan nopeutetussa menettelyssä käsiteltävien asioiden kasvua. Lisäksi toimeenpano vaatii oikeusministeriön hallinnonalalla resursseja henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden valvontaan ja perusoikeusmonitorointiin. Vaikka sääntelyllä saavutettaisiin säästöä vastaanottomenoissa, vaatii säästön aikaansaaminen riittävää resurssointia julkiseen oikeusapuun ja hallintotuomioistuimiin – ilman sujuvaa ja nopeaa käsittelyä tavoiteltua säästöä ei saada toteutettua. Maahanmuuttopaktin rahoituksesta ei ole tehty linjauksia.

Selonteossa yksi painopistealue on **nuoriso- ja jengirikollisuus**. Hallitusohjelman mukaan hallitus panostaa myös nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaan. Oikeusministeriön avustusmomentti sisältää vuoden 2026 talousarvioesityksessä 700 000 euron teknisen määrärahasiirron SM:n pääluokasta nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen toimintaohjelman toimeenpanoon vastaavasti kuin vuonna 2025. Yhteensä nuorten toimintamallin levittämiseen ja radikalisaation ehkäisyyn on suunniteltu kohdennettavaksi avustusmomentilta noin 1,6 milj. euroa eli vastaava määrä kuin tänä vuonna.

Avustukset myönnetään hankeavustuksena tarkoitukseltaan rajattuihin hankkeisiin ja avustukset ovat avoimesti haettavissa.

Oikeudenhoidon seurantaselonteko eduskuntaan syksyllä 2026

Hallitusohjelman mukaan vaalikauden aikana laaditaan valtioneuvoston selonteot sisäisestä turvallisuudesta ja oikeudenhoidon tilasta. Oikeusministeriö on asettanut ohjausryhmän ja koordinaatioryhmän huolehtimaan oikeudenhoidon tilaa koskevan valtioneuvoston selonteon valmistelusta (OM186:00/2023). Hankkeessa valmisteltava valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta on jatkumo ensimmäiselle oikeudenhoidon selonteolle (Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta VNS 13/2022 vp). Eduskunta antoi selontekoa koskevassa kirjelmässään neljä kannanottoa, joista viimeisimmässä eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle syyskuun 2026 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen selonteon oikeudenhoidon toimintaedellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä selonteossa VNS 13/2022 vp esitetyt toimenpiteet sekä oikeudenhoidon rekrytointi- ja koulutushaasteet huomioiden. Selonteossa tulee arvioida myös oikeusvaltioon liittyviä yleisempiä periaatteellisia kysymyksiä sekä oikeuden saatavuuteen liittyviä sisällöllisiä kysymyksiä kuten myös oikeudenhoidon EU:n ja kansainvälisen tason liittymiä.

Ensimmäisessä oikeudenhoidon selonteossa resurssi- ja käsittelyaikatavoitteet kuvasivat suomalaisen arjen oikeusvaltion tilannetta vuonna 2022 ja siihen nähden tilanteen parantamista. Samalla todettiin, että tavoitteita tulee jatkossa arvioida uudelleen esimerkiksi siitä syystä, että poliisilla tutkimatta olevien rikosasioiden suuri määrä voi johtaa merkittävään asiamäärien kasvuun koko rikosketjussa. Kuluvana vuonna näyttää siltä, että poliisilta syyttäjille saapuvien asioiden määrä kasvaa noin 10 000 asialla edellisestä vuodesta. Syyttäjälaitoksen arvion mukaan tämän määrän käsitteleminen ilman tarpeetonta ruuhkaantumista tarkoittaisi noin 50 lisähenkilötyövuoden tarvetta Syyttäjälaitoksessa.

Oikeudenhoidon selontekoon perustuvat pysyvät lisäykset oikeusministeriön hallinnonalalle ovat 75 milj. euroa vuodesta 2027 lukien, mutta toisaalta kuluvalla vaalikaudella erilaisia säästöpäätöksiä on tehty pysyvällä tasolla reilun 40 milj. euron edestä oikeusministeriön pääluokassa. Sisäisen turvallisuuden selonteossa esitetty poliisien määrän lisääminen johtaa väistämättä koko rikosprosessiketjun kuormituksen kasvuun, mikä vaikuttaa suoraan syyttäjien, tuomioistuinten, oikeusavun ja Rikosseuraamuslaitoksen työmäärään. On erittäin tärkeää, että määrärahamuutoksia rikosasioiden viranomaisketjussa tarkastellaan kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei rikosprosessin eri käsittelyvaiheissa syntyisi. Oikeusministeriö korostaa, että koko rikosprosessiketjun eri vaiheiden toimivuus on keskeistä oikeusturvan ja yhteiskunnan turvallisuuden ja siten sisäisen turvallisuuden pitkäjänteisen kehittämisen kannalta.

Hyvin toimiva oikeudenhoito on oikeusvaltion perusta. Vahva oikeusvaltioprofiili on myös kansainvälinen menestys- ja kilpailukykytekijä. Luottamus oikeusvaltioon on keskeistä yhteiskunnan yhtenäisyyden, demokraattisen toimintakulttuurin, yhteiskuntarauhan ja kansantalouden kannalta.

Lisätiedot:
Budjettineuvos Niina Puolusmäki p. 02951 50103, (etunimi.sukunimi@gov.fi)